यतीका पाइला खोज्दै कवितासङ्ग्रहको कृतिपरक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र
सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको
एम.ए. दोस्रो वर्षको दशौं पत्रको
प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी
मिलन श्रेष्ठ
रजिस्ट्रेसन नं. ६-२-२०३-१०९-२००४
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर,काठमाडौं
२०६८

शोध–निर्देशक
प्रा.डा.देवीप्रसाद गौतम
नेपाली केन्द्रीय विभाग

यतीका पाइला खोज्दै कवितासङ्ग्रहको कृतिपरक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र
सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको
एम.ए. दोस्रो वर्षको दशौं पत्रको
प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी
मिलन श्रेष्ठ
रजिस्ट्रेसन नं. ६–२–२०३–१०९–२००४
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर,काठमाडौं
२०६८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय,

मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौं

शोध–निर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअर्न्तगत नेपाली केन्द्रीय विभागको स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको छात्र मिलन श्रेष्ठले **यतीका पाइला खोज्दै कवितासङ्ग्रहको कृतिपरक अध्ययन** शीर्षकको यो शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । यस शोधकार्यबाट म पूर्ण छु र शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका निमित्त नेपाली केन्दीय विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

....

प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतम

मिति:२०६८/०१/२८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय,

मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर,काठमाडौं

स्वीकृति–पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथ सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागका छात्र मिलन श्रेष्ठले स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पार्नु भएको **यतीका पाइला खोज्दै कवितासङ्ग्रहको कृतिपरक अध्ययन** शीर्षकका शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

१. प्रा.राजेन्द्र सुवेदी (विभागीय प्रमुख) ....

२. प्रा. डा. देवीप्रसाद गौतम (शोध निर्देशक) ....

३. डा. तुलसी भट्टराई (बाह्य परीक्षक) ....

मितिः २०६८/०१/२८

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र मैले मेरा श्रद्धेय गुरु डा. देवीप्रसाद गौतम ज्यूको कुशल निर्देशनमा तयार पारेको हुँ । आफ्नो कार्यमा चरम व्यस्तताको बीच फुर्सद निकाली अमूल्य सुझाव र सल्लाह दिई मलाई निर्देशन गर्नु हुने निर्देशक गुरुप्रति म हृदयदेखि नै कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

शोध प्रस्तावलाई विभागीय स्वीकृत प्रदान गरी शोधपत्र लेख्ने सुअवसर प्रदान गर्नु हुने विभागीय प्रमुख प्रा. राजेन्द्र सुवेदीप्रति कृतज्ञ छु । यसैगरी शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा सहयोग, सुझाउ र प्रेरणा दिनुहुने नेपाली केन्द्रीय विभागका आदरणीय गुरुहरूप्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

मलाई अक्षराम्भ गराई यहाँसम्म पुऱ्याउने मेरो पूजनीय माता, पिता तथा तथा दाजुप्रति ऋणी छु । यो शोधपत्र लेखनका लागि सहयोग गर्ने र वातावरण बनाइदिने अन्य परिवारका सदस्यलाई हार्दिक धन्यवाद टक्रयाउँछु ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयारीका लागि विभिन्न कोणबाट सहयोग गर्नुहुने महेन्द्र भण्डारी, दिल बहादुर गुरुङ्ग, रविन्द्र गरुङ्ग, नरेन्द्र गुरुङ्ग, ज्ञानु रोकालाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

यो शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा अप्रकाशित शोधपत्र एवम् पुस्तक उपलब्ध गराउने त्रि.वि. केन्द्रीय पुस्तकालयप्रति कृतार्थ छु । यस शोधपत्रलाई टङ्कन गरी सहयोग गर्ने मन्दिरा महर्जन र वर्ल्डवाइड कम्यूनिकेशन, कीर्तिपुर नयाँबजारलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा यस शोधपत्रको मूल्याङ्कनका लागि त्रि. वि. केन्द्रीय क्याम्पस, स्नातकोत्तर नेपाली शिक्षण कार्यक्रम कीर्तिपुर, नेपाली विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

शैक्षिक सत्र : २०६४/०६६

रजिस्ट्रेसन नं. ६-२-२०३-१०९-२००४

क्रमाङ्क : ६६

मिति: २०६८/१/२८

....

शोधार्थी

मिलन श्रेष्ठ

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रि. वि. कीर्तिपुर

सङ्क्षेपीकरण सूची

अ.प्र.	–	अप्रकाशित
एम.ए.	–	मास्टर्स अफ आर्टस
क्र.सं.	–	क्रम सङ्ख्या
चौ.सं.	–	चौथो संस्करण
छै.सं.	–	छैटौँ संस्करण
डा.	–	डाक्टर
ते.सं.	–	तेस्रो संस्करण
दो.सं.	–	दोस्रो संस्करण
न.सं.	–	नवौं संस्करण
ने.रा.प्र प्र.	–	नेपाल राजकीय प्रज्ञा–प्रतिष्ठान
पाँ.सं.	–	पाँचौ संस्करण
प्र.	–	प्रकाशन
प्रा.	–	प्राध्यापक
प्रा.डा.	–	प्राध्यापक डाक्टर
वि.सं.	–	विक्रम सम्वत्
सम्पा.	–	सम्पादक
सा.प्र.	–	साझा प्रकाशन
……..	–	निरन्तरता

विषयसूची

शोध-निर्देशकको मन्तव्य
स्वीकृती-पत्र
कृतज्ञताज्ञापन
सङ्क्षेपीकरण सूची

क.सं.		**पृष्ठसङ्ख्या**
पहिलो परिच्छेदः शोध परिचय		**१-७**
१.१	शोधपत्रको शीर्षक	१
१.२	शोधपत्रको प्रयोजन	१
१.३	विषय परिचय	१
१.४	समस्याकथन	१
१.५	शोधकार्यको उद्देश्यहरू	१
१.६	पूर्वकार्यको विवरण	२
१.७	शोध कार्यको औचित्य, महत्त्व र उपयोगिता	७
१.८	शोधकार्यको सीमाङ्कन	७
१.९	सामग्री सङ्कलन र शोधविधि	७
१.१०	शोधपत्रको रूपरेखा	७
दोस्रो परिच्छेदः कवि कोइरालाको काव्यात्रा		**८-१३**
२.१	मोहन कोइरालाको काव्ययात्रा	८
२.२	मोहन कोइरालाको कविताको चरण विभाजन	९
	२.२.१ प्रथम चरण	९
	२.२.२ द्वितीय चरण	१०
	२.२.३ तृतीय चरण	१२
२.३.	निष्कर्ष	१३
तेस्रो परिच्छेदः कविता विश्लेषणका सिद्धान्तहरू		**१४-२०**
३.१	कविता विश्लेषणका आधारहरू	१४
३.२	शीर्षक	१४
३.३	संरचना	१४
३.४	विषयवस्तु	१७
३.५	भावविधान	१७
३.६	लयविधान	१८
३.७	विम्ब, प्रतीक र अलङ्कारविधान	१८
३.८.	भाषाशैली	२०
चौथो परिच्छेदः यतीका पाइला खाज्दै कवितासङ्ग्रहको वस्तुविधान र भावविधानको अध्ययन		**२१-६८**
४.	परिचय	२१
४.१	**'नून शिखरहरू' कविताको वस्तुविधान र भावभिधान**	**२१-२७**
४.१.१	वस्तुविधान	२१
	४.१.१.१ शीर्षक	२१
	४.१.१.२ संरचना	२२

४.१.१.३ विषयवस्तु २२
४.१.२ भावविधान २६
४.२ 'पलङ्ग नम्बर २१' कविताको वस्तुविधान र भावविधान २७-३२
४.२.१ वस्तुविधान २७
४.२.१.१ शीर्षक २७
४.२.१.२ संरचना २८
४.२.१.३.विषयवस्तु २९
४.२.२. भावविधान ३१
४.३ 'नदी किनारा माझी' कविताको वस्तुविधान र भावविधान ३२-३८
४.३.१. वस्तुविधान ३२
४.३.१.१ शीर्षक ३२
४.३.१.२ संरचना ३३
४.३.१.३. विषयवस्तु ३३
४.३.२ भावविधान ३६
४.४ 'सूर्यदान' कविताको वस्तुविधान र भावविधान
३८-४३
४.४.१ वस्तविधान ३८
४.४.१.१ शीर्षक ३८
४.४.१.२ संरचना ३९
४.४.१.३ विषयवस्तु ४०
४.४.२ भावविधान ४२
४.५ 'एउटा पपलरको पात' कविताको वस्तुविधान र भावविधान ४३-४८
४.५.१ वस्तुविधान ४३
४.५.१.१ शीर्षक ४३
४.५.१.२ संरचना ४४
४.५.१.३ विषयवस्तु ४५
४.५.२ भावविधान ४६
४.६ 'हिमाल आरोहण माग्छ' कविताको वस्तुविधान र भावविधान ४८-५३
४.६.१ वस्तुविधान ४८
४.६.१.१ शीर्षक ४८
४.६.१.२ संरचना ४९
४.६.१.३ विषयवस्तु ४९
४.६.२ भावविधान ५१
४.७ 'युद्ध वर्जित शहर' कविताको वस्तुविधान र भावविधान
५३-५६
४.७.१ वस्तुविधान ५३
४.७.१.१ शीर्षक ५३
४.७.१.२ संरचना ५३
४.७.१.३ विषयवस्तु ५४
४.७.२ भावविधान ५५
४.८ 'लेक' कविताको वस्तुविधान र भावविधान ६५-६०
४.८.१ वस्तुविधान ५६
४.८.१.१ शीर्षक ५६
४.८.१.२ संरचना ५७
४.८.१.३ विषयवस्तु ५७

४.८.२ भावविधान ५९

४.९ 'यतीका पाइला खोज्दै' कविताको वस्तुविधान र भावविधान **६१-६४**
४.९.१ वस्तुविधान ६१
४.९.१.१ शीर्षक ६१
४.९.१.२ संरचना ६१
४.९.१.३ विषयवस्तु ६२
४.९.२ भावविधान ६३
४.१० 'युद्ध र युद्ध' कविताको वस्तुविधान र भावविधान **६४-६८**
४.१०.१ वस्तुविधान ६४
४.१०.१.१ शीर्षक ६४
४.१०.१.२ संरचना ६५
४.१०.१.३ विषयवस्तु ६५
४.१०.२ भावविधान ६७
निष्कर्ष ६८

पाँचौ परिच्छेद : यतीका पाइला खोज्दै कवितासङ्ग्रहको लयविधान, विम्ब, प्रतीक र अलङ्कारविधान तथा भाषाशैलीको अध्ययन **६९-१०६**
५. परिचय ६९
५.१ 'नून शिखरहरू' कविताको लयविधान, विम्ब, प्रतीक र अलङ्कारविधान तथा भाषाशैली **६९-७३**
५.१.१ लयविधान ६९
५.१.२ विम्ब, प्रतीक र अलङ्कारविधान ७०
५१.३ भाषाशैली ७३
५.२ 'पलङ्ग नम्वर २१' कविताको लयविधान, विम्ब, प्रतीक र आलङ्कारविधान तथा भाषाशैली **७३-७७**
५.२.१ लयविधान ७३
५.२.२ विम्ब, प्रतीक अलङ्कारविधान ७४
५.२.३ भाषाशैली ७७
५.३ 'नदी किनाराका माझी' कविताको लयविधान, विम्ब प्रतीक र अलङ्कारविधान तथा भाषाशैली **७७-८०**
५.३.१ लयविधान ७७
५.३.२ विम्ब,प्रतीक र अलङ्कारविधान ७८
५.४.३ भाषाशैली ८०
५.४ 'सूर्यदान' कविताको लयविधान, विम्ब, प्रतीक र अलङ्कारविधान तथा भाषाशैली **८१-८४**
५.४.१ लयविधान ८१
५.४.२ विम्ब, प्रतीक र अलङ्कारविधान ८२
५.४.३ भाषाशैली ८४
५.५ 'एउटा पपलरको पात' कविताको लयविधान, विम्ब, प्रतीक र अलङ्कारविधान तथा भाषाशैली **८५-८८**
५.५.१ लयविधान ८५
५.५.२ विम्व, प्रतीक र अलङ्करविधान ८५
५.५.३ भाषाशैली ८८
५.६ 'हिमाल आरोहण माग्छ' कविताको लयविधान, विम्ब,

प्रतीक र अलङ्कारविधान तथा भाषाशैल **८९-९२**
५.६.१ लयविधान ८९
५.६.२ विम्ब, प्रतीक र अलङ्कारविधान ८९
५.६.३ भाषाशैली ९२
५.७ 'युद्ध वर्जित शहर' कविताको लयविधान, विम्ब, प्रतीक र
अलङ्कारविधान तथा भाषाशैली **९३-९६**
५.७.१ लयविधान ९३
५.७.२ विम्ब, प्रतीक र अलङ्कारविधान ९४
५.७.३ भाषाशैली ९६
५.८ 'लेक' कविताको लयविधान, विम्ब, प्रतीक र अलङ्कारविधान
तथा भाषाशैली **९६-१००**
५.८.१ लयविधान ९६
५.८.२ विम्ब, प्रतीक र अलङ्कारविधान ९७
५.८.३ भाषाशैली १००
५.९ 'यतीका पाइला खोज्दै' कविताको लयविधान, विम्ब,
प्रतीक र अलङ्कारविधान तथा भाषाशैली **१००-१०३**
५.९.१ लयविधान १००
५.९.२ विम्ब, प्रतीक र अलङ्कारविधान १००
५.९.३ भाषाविधान १०३
५.१० 'युद्ध र युद्ध' कविताको लयविधान, विम्ब, प्रतीक र
अलङ्कारविधान तथा भाषाशैली **१०३-१०६**
५.१०.१ लयविधान १०३
५.१०.२ विम्ब, प्रतीक र अलङ्कारविधान १०४
५.१०.३ भाषाशैली २०६
निष्कर्ष १०६

छैटौं परिच्छेदः उपसंहार **१०७–१०९**
६.१ निष्कर्ष र मूल्याङ्कन १०७

सन्दर्भग्रन्थसूची **११०-१११**